

A PUSZTÁBAN KIÁLTÓ.

Kecksemét szabados városa legvégén, ahol Orgovány felé visz az út, állott a kis kocsmá *A' szittyá vitézhez*. Alacsony házikó, törött ablakkal, amelyen a szél szokott hegedülni. Az ivóban banyakemence, pár barnára kopott zöld asztal, kecskelábú székek. A falon éktelen olajnyomatban Zách Feliciánt vágják le a király emberei, elrettentő példának. Igen megkopott már ez a régi ábrázolat, vele szemben gáláns pásztorok és pásztorok rózsaszínűszalagos bárányparkot legeltetnek egy szökőkutas és kastélyos parkban. Az egyik asztalnál két pandur beszélget, valami betyárt lesnek, aki egyik tanyába zörgetett be az éjjel, de a gazda puskalövésai elriasztották. Az áprilisi nap tréfálkozik kiünn, hol kiderül, hol elborul, egyszer homokot hajt a szél, majd meg tölcserít formál belőle és az égig emeli.

— Járja az idő a bolondját — dörmög az egyik pandur és nagyot húz a homoki vinkóból. A másik pandur nem szól egy szót sem, csak félszemmel kémleli az utat. Így ülnek órákon át a messzely bor mellett.

— Nagy úr a Ferenc császár — szólalt meg végre hosszú hallgatás után a másik, — de azért a betyár is úr a maga rejtekében!

A szomszéd asztalnál ütött kopott úrféle borongott, denevérszárnyú barna köpenyben, borostás állal, csillogó szemekkel. Hét lépésről meg lehetett ismerni benne a vándorkomédiást. Valami elsárgult rollét nézegetett és ajkai áhitatosan mormolták az igéket. Ő is várt valakit, vagy talán csak a jó szerencsét, amely eddig elkerülte. Lám, már jön is, ha igaz. Egy zömök, komoly tekintetű férfi lépte át a gyaluforgácsos ajtó küszöbét, gyanakodva körülnézett a gerendás ivóban, majd megemelve kalapját, helyet foglalt a magányos ivó mellett. Az egyik pandur tiszteletteljesen üdvözölte, majd a messzely fölött odasúgta társának:

— Ez a nemzeti főfiskális úr, akinek olyan keményen pereg a pennája.

A főfiskális úr egy idő óta gyakrabban betért ide, sok bűjait, bajait és ismeretlen keserűségét egy-két pohár borral csillapítani. De ez csak egyre nehezebb és égetőbb lett tőle. A városban már arról kezdett suttogni néhány jótéltelő, hogy a főfiskális úr nem tud elszámolni a bitangságban talált marhák kezeléséből befolyt pénzekről, hogy a nemes tanács a legközelebb vizsgálatot is indít ez ügyben, mivel a főfiskális úrnak mindig valami régi histórián jár az esze, amit a város költségén nyomattak és amit a pesti cenzor nem javallott, mert holmi istelenségek volnának benne.

A főfiskálisnak a fülébe jutott már a városi pletyka és a szegény, puritán embert végképpen elkésérítette. Nem tudott az alattomos vádaskodókkal leszámolni, mert ők a sötétben ólálkodtak és kezüket mosták, ha szembe került velük. Egyenes, nyílt lelkét lassú tűzön égették a suttogott szavak és érezte, hogy betelt a pohár. Most is óvakodva nézett a vele szemben ülő jövevényre, de hamarosan meg-

csillan tekintetében a váratlan öröm. Már éppen meg akarta szólítani a szomszédját, de ez sietve megelőzte:

— Nemde literátor Katona Józsefet tisztelhetem az úrban? — kérdezte meghatottságtól fátyolozott baritonján.

— Murányi úr, a fehérvári aktor! — kiáltott föl meglepetten a főiskális. — Micsoda véletlen ez a találkozás!

— Erdélybe megyek, mert itt nincs maradásom. Ott szabadabb a lég és jobban pártolják a művészetet. Kolozsvár a célom, hol régi kegyes patrónusaim élnek.

— Kolozsvár — sóhajtotta el magát a főiskális és megint szívébe nyilallott a régi seb, eszébe jutott a pályázat, amelyről lemaradt. És minden mellőzés, ami azóta érte.

— Olvastam a nagyságod könyvét — szólalt meg kis hallgatás után a vándorszínész. — Jeles elmére és derék lélekre valló mű, bár némi makulák vannak benne. Igen zordon festések ezek, holott *kaviár kell a népnek*, amint azt a híres ánglius megmondotta ennekelőtte néhány századdal. Kotzebue és Kisfaludy tudják delectálni a publikumot. A könyvet pedig néhány hazafi megveszi becsületből és egypár elolvassa unalomból. *Habent sua fata . . .*

Mint a puskapor, úgy robbantak ezek a szavak a főiskális lelkébe. Homlokán kidagadtak az erek, arca biborban égett és görcsösen szorongatta kezében a poharat. Mintha már csak ez maradt volna neki az egész mindenségéből. Ugy ült ott csapzott üstökével, villogó tekintetével, mint egy sötét szövetség gyászasztalánál, mint a kínpadon.

— Hazafiság kell nekik, — süvöltötte elbúsultan — hazafiság, amely kong, mint az üres hordó, amely a hiúságukat és a kevélységüket csiklandozza, amely parádés köntösben pompázik és talmi dicsekedésben páválkodik. Éljen a haza, éljen a magyar! — ezt rikoltozzák ész és szív nélkül, úton-útfélen és nem veszik észre és nem veszik szívükre, hogy az idegen lassankint kihúzza alóluk a gyékényt, mialatt együtt árulnak yele! Parlagon hevernek legfőbb javaink és ebek harmincadjára kerülnek legjobb értékeink. Névből élünk csak és uraink idegennek hajbókolnak. Én fülébe akartam kiáltani az alvónak, hogy ébredessen, én föl akartam rázni a magyart, én megpróbáltam a lehetetlent s megkíséreltem a csodát! *De kiáltó szóm a pusztaba veszett*, a közöny homokja itta be! Májamat marcangolja a keselyű, egy elveszett élet minden keserősége. Nem, nem bírom tovább! Én nem mulattatónak jöttem és nem kitarított széptevőnek. Bennem a századok elhantolt zokogása próbálta az eget dörömbözni, de lenyomtak a földre, hogy elnyeljen itt az alföldi homok.

— És ezt mind a tulajdon fajtám cselekedte velem, magyar recenzens, magyar cenzor, magyar spion. Hivatalt adtak, hogy feledjem hivatásomat! Hiú óhajtás! Bánk és Feliciánus látogatják örökké álmatlan éjszakáimat, felverik nyugodalmamat és én, mint ama boldogtalan dánus királyfi, félig tébolyodva hallgatom vádjaikat és nem

tudom világgá harsogni és a magam tüzeben hánvadok. Pedig házáznak tartottam e tüzet, de nem kell, nem kell nekik!

Szinte a fejét görgette már kínjában, mikor az ablakon keresztül benézett egy meghajszolt tekintetű, rongyos, tépett alak. Egy forradás az arcán és ócska pisztoly a markában. Amint a két pandurt meglátta, mint a gyík futott a közeli nádas felé. A pandurok az udvarra szaladtak, lóra kaptak és azzal lóhalálban a menekülő után vetették magukat.

— Tiborc, szegény Tiborcom! — sóhajtotta rekedten a főiskális és Zách Feliciánt nézte a falon. Alkonyodott.

Künn egy lövés hangzott és egy halálkiáltás.

(Szeged.)

Juhász Gyula.
